

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.A)

نام و نام خانوادگی دانشجو: رزاق خواجه زاده در تاریخ ۸۹/۶/۲۷ رشته: برنامه ریزی درسی

از پایان نامه خود با عنوان: « بررسی جایگاه تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر

ایران در مقطع متوسطه » با درجه عالی و نمره ۱۹/۵ (نوزده و نیم) دفاع نموده است.

نام و نام خانوادگی اعضاء هیات داوری   سمت   امضاء اعضاء هیات داوری

۱ - دکتر پروین غیائی

استاد راهنما

۲ - دکتر حجت اله فانی

استاد مشاور

۳ - دکتر عباس قلتاش

استاد داور داخلی

۴ - دکتر ویدا فلاحی

استاد داور خارجی

مراتب فوق مورد تایید است.

مدیر / معاونت پژوهشی

مهر و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد M.A.

در رشته برنامه ریزی درسی

عنوان:

بررسی جایگاه تفکر انتقادی در برنامه ی درسی

تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه

استاد راهنما:

دکتر پروین غیائی

استاد مشاور:

دکتر حجت اله فانی

نگارش:

رزاق خواجه زاده

تابستان ۱۳۸۹

تقدیم :

به آنان که با تفکر انتقادی راه سعادت و پیشرفت جامعه ی
بشری را هموار نمودند؛
به روح پدر ، برادر و برادرزاده ام که رحمت و مغفرت الهی
نصیبشان باد.

هدیه :

به مادر عزیزم ، همسر مهربانم و گلهای باغ زندگیم
محمد و فاطمه

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس خداوندی که تفکر را به انسان ارزانی داشت و آن را مایه ی برتری نوع آدم بر سایر مخلوقات ساخت. بدین وسیله بر خود فرض می دانم که از کلیه ی کسانی که در انجام این پژوهش حقیر را مورد محبت و عنایت خود قرار داده اند صمیمانه تشکر نمایم :

از استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر پروین غیاثی که با راهنمایی های عالمانه و صمیمانه ی خود راه انجام این پژوهش را هموار نمودند، تشکر و قدردانی می نمایم.

از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر فانی که با ارائه ی مشاوره های اندیشمندانه و با ظرافت و تیز بینی به این تحقیق غنا بخشیدند صمیمانه سپاسگزارم.

از استاد عزیزم جناب آقای دکتر عباس قلتاش که مدیریت گروه برنامه ریزی درسی را بر عهده داشتند و همواره با دلگرمی و شوق علمی از این تحقیق حمایت نمودند تقدیر می نمایم.

همچنین در پایان از همه ی اساتیدی که در این دوره، افتخار شاگردی آنان را داشته ام و نیز همه ی دوستانی که در امر این تحقیق یاریم کرده اند تشکر نموده و توفیق روز افزون این عزیزان را از خدای متعال خواستارم.

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی جایگاه تفکر انتقادی در برنامه‌ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه انجام شده است. برای انتخاب مؤلفه‌های تفکر انتقادی از روش توصیفی و برای تجزیه و تحلیل برنامه‌ی درسی تاریخ معاصر ایران از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. جامعه‌ی آماری در این پژوهش، برنامه‌ی درسی تاریخ معاصر ایران بوده که بدلیل محدود بودن جامعه‌ی آماری، نمونه‌ی آماری نیز همان جامعه‌ی آماری می‌باشد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، سیاهه‌ی تحلیل محتوای اهداف مصوب و سیاهه‌ی تحلیل محتوای کتاب درسی تاریخ معاصر ایران بوده که بر اساس مبانی نظری تهیه و روایی آن توسط متخصصان علوم تربیتی تایید شده است. واحد تحلیل نیز جملات مندرج در متن اهداف مصوب و کتاب درسی بوده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در مجموع در برنامه‌ی درسی تاریخ معاصر ایران ۳۴/۹۵ درصد جمله‌ها با تفکر انتقادی ارتباط داشته که از این میزان ۲۲/۱۵ درصد به بعد شناختی، ۷/۰۷ درصد به بعد عاطفی و ۵/۷۳ درصد به بعد عملکردی اختصاص دارد. نتایج یافته‌ها حاکی از آن است که میزان توجه به تفکر انتقادی در اهداف مصوب بیشتر از محتوای کتاب درسی می‌باشد، اما درصد توزیع مؤلفه‌های تفکر انتقادی هم در اهداف مصوب و هم در محتوای کتاب درسی تناسب نداشته است، همچنین میزان توجه به بعد شناختی، حدود سه برابر میزان توجه به بعد عاطفی و بعد عملکردی بوده که این وضعیت متناسب با آموزش تفکر انتقادی نمی‌باشد.

کلید واژه‌ها : تفکر انتقادی- برنامه‌ی درسی- تاریخ معاصر ایران - مقطع متوسطه

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول : کلیات تحقیق	۱
۱-۱- مقدمه	۱
۱-۲- بیان مساله	۲
۱-۳- اهمیت و ضرورت	۴
۱-۴- اهداف پژوهش	۶
۱-۵- سوال های پژوهش	۷
۱-۶- تعاریف مفهومی و عملیاتی واژه ها	۸
فصل دوم: ادبیات و پیشینه ی تحقیق	۱۳
۱-۲- مقدمه	۱۳
۲-۲- معنای لغوی تفکر انتقادی	۱۴
۲-۳- تفکر چیست و از کجا آغاز میشود؟	۱۵
۲-۴- تاریخچه ی تفکر انتقادی	۱۸
۲-۵- تعاریف تفکر انتقادی	۲۰
۲-۶- ماهیت تفکر انتقادی	۲۳
۲-۷- ضرورت آموزش تفکر انتقادی	۲۴

- ۲-۸- ضرورت دانش در تفکر انتقادی ۲۶
- ۲-۹- مهارت‌ها و ویژگی‌های تفکر انتقادی..... ۲۷
- ۲-۱۰- الزامات و موانع تفکر انتقادی ۳۲
- ۲-۱۱- مبانی فلسفی ، اجتماعی و روان‌شناختی تفکر انتقادی..... ۳۵
- ۲-۱۱-۱- مبانی فلسفی ۳۵
- ۲-۱۱-۲- مبانی اجتماعی ۳۸
- ۲-۱۱-۳- مبانی روان‌شناختی ۳۹
- ۲-۱۲- تفکر از دیدگاه اسلام ۴۰
- ۲-۱۲-۱- جایگاه تفکر در اسلام ۴۰
- ۲-۱۲-۲- نقش تفکر از دیدگاه امام علی (ع) ۴۲
- ۲-۱۲-۳- ضرورت تفکر برای شناخت و پذیرش دین ۴۳
- ۲-۱۲-۴- نقادی، یکی از چهار عنصر تربیت اسلامی ۴۳
- ۲-۱۳- تفکر انتقادی و حل مساله ۴۴
- ۲-۱۴- تفکر انتقادی و تفکر خلاق ۴۵
- ۲-۱۵- تفکر انتقادی و تفکر منطقی ۴۷
- ۲-۱۶- تفکر انتقادی و قضاوت صحیح ۴۸
- ۲-۱۷- تفکر انتقادی و طبقه‌بندی شناختی بلوم ۵۰

- ۱۸-۲- دیدگاه‌های برنامه‌ی درسی مرتبط با تفکر انتقادی..... ۵۲
- ۱۹-۲- دیدگاه اسلامی ۵۷
- ۲۰-۲- آموزش و پرورش و تفکر انتقادی ۵۸
- ۲۱-۲- اهمیت آموزش تفکر انتقادی ۵۹
- ۲۲-۲- آموزش و پرورش در دوره‌ی متوسطه ۶۰
- ۲۳-۲- اهمیت درس تاریخ ۶۵
- ۲۴-۲- اهمیت آموزش تفکر انتقادی در درس تاریخ..... ۶۶
- ۲۵-۲- مؤلفه‌های تفکر انتقادی..... ۶۷
- ۲۶-۲- پیشینه‌ی تحقیق ۷۷
- ۲۶-۲-۱- تحقیقات در داخل کشور ۷۷
- ۲۶-۲-۲- تحقیقات در خارج از کشور ۷۹
- ۲۶-۲-۳- جمع‌بندی تحقیقات ۸۰
- ۸۲ فصل سوم: روش تحقیق ۸۲
- ۱-۳- مقدمه ۸۲
- ۲-۳- روش انجام پژوهش ۸۳
- ۳-۳- جامعه و نمونه‌ی آماری ۸۴
- ۴-۳- ابزار پژوهش ۸۴

۳-۵- روایی و پایایی ۸۵

۳-۶- روش تحلیل داده ها ۸۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته ها ۸۷

۴-۱- مقدمه ۸۷

۴-۲- میزان توجه به تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران ۸۸

۴-۳- میزان توجه به تفکر انتقادی در اهداف مصوب برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران ۸۹

۴-۴- میزان توجه به تفکر انتقادی در محتوای کتاب درسی تاریخ معاصر ایران ۹۱

۴-۵- میزان توجه به بعد شناختی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران ۹۳

۴-۶- میزان توجه به بعد عاطفی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران ۹۵

۴-۷- میزان به بعد عملکردی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران ۹۷

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها ۱۰۰

۵-۱- مقدمه ۱۰۰

۵-۲- خلاصه ی تحقیق ۱۰۰

۵-۳- نتیجه گیری ۱۰۱

۵-۴- جمع بندی و بحث ۱۱۴

۵-۵- محدودیت های پژوهش ۱۱۶

۱۱۶.....پیشنهادهای پژوهشی ۵-۶.....

۱۱۸ ..... منابع و مآخذ

۱۱۸..... منابع فارسی

۱۲۴..... منابع لاتین

۱۲۵..... پیوست ها

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۱- مقایسه ی تفکر عادی و تفکر انتقادی از دیدگاه لیپمن.....	۱۷
جدول ۱-۴- توزیع میزان توجه به تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران.....	۸۸
جدول ۲-۴- توزیع مؤلفه های تفکر انتقادی در محتوای اهداف مصوب.....	۹۰
جدول ۳-۴- توزیع مؤلفه های تفکر انتقادی در محتوای کتاب تاریخ معاصر ایران.....	۹۲
جدول ۴-۴- توزیع مؤلفه های تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در بعد شناختی.....	۹۴
جدول ۵-۴- توزیع مؤلفه های تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در بعد عاطفی.....	۹۶
جدول ۶-۴- توزیع مؤلفه های تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در بعد عملکردی.....	۹۸

فهرست نمودار ها

عنوان	صفحه
نمودار ۴-۱- توزیع میزان توجه به تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران.....	۸۹
نمودار ۴-۲- درصد توزیع مؤلفه های تفکر انتقادی در محتوای اهداف مصوب.....	۹۱
نمودار ۴-۳- توزیع مؤلفه های تفکر انتقادی در محتوای کتاب تاریخ معاصر ایران.....	۹۳
نمودار ۴-۴- میزان توجه به بعد شناختی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران.....	۹۵
نمودار ۴-۵- میزان توجه به بعد عاطفی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران.....	۹۷
نمودار ۴-۶- میزان توجه به بعد عملکردی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران.....	۹۹
نمودار ۵-۱- مقایسه ی میزان توجه به مؤلفه های تفکر انتقادی در اهداف مصوب و محتوای کتاب درسی تاریخ معاصر ایران.....	۱۰۸
نمودار ۵-۲- مقایسه ی میزان توجه به ابعاد شناختی، عاطفی و عملکردی در اهداف مصوب و محتوای کتاب تاریخ معاصر ایران.....	۱۱۳

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل ۲-۱- مؤلفه های یازده گانه ی تفکر انتقادی بر اساس مبانی نظری.....	۷۶

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

تفکر از ارکان اصلی آموزش و پرورش می باشد و تفکر انتقادی^۱ نیز به عنوان یکی از انواع تفکر و بدلیل ویژگی های خاصی که دارد از جایگاه ممتازی برخوردار است؛ اهمیت این مسأله تا آنجاست که برخی از صاحب نظران، پیشرفت بشر در عرصه های گوناگون علمی را مدیون تفکر انتقادی می دانند و حتی معتقدند که پرورش تفکر انتقادی، هدف اساسی تعلیم و تربیت است.

تفکر انتقادی بهانه جویی، عیب جویی و انتقاد بدون استناد نیست؛ بلکه تفکری است که با بررسی دقیق افکار و عقاید و با ارائه ی دلایل و شواهد به قضاوت و ارزشیابی می پردازد.

مایرز^۲ (۱۳۸۶) معتقد است : «علاقه به توسعه توانایی های تفکر انتقادی در محافل آموزشی پدیده جدیدی نیست. منشا چنین علاقه ای به مکتب افلاطون بر می گردد؛ مدلی که دانشگاههای غربی مدرن سرانجام از آن برخاستند. با این حال بسیاری از محافل آموزشی به جای تاکید بر اهمیت پرورش استعداد های فکری نوجوانان به صرف انباشت اطلاعات و محفوظات توجه دارند.»

در چند دهه ی اخیر بسیاری از مربیان، فلاسفه و روانشناسان از رویکرد آموزش و پرورش برای انتقال دانش و اطلاعات صرف به دانش آموزان انتقاد کرده و ضمن طرح دیدگاههای جدید در برنامه ی درسی، بر توجه به مهارت های اندیشیدن و مشارکت فعال دانش آموزان در فرایند یادگیری تاکید نموده اند.

1- Critical thinking

2- Meyers

داشتن نگرش انتقادی به دانش و سایر اطلاعاتی که به انسان می رسد یکی از مهارت‌های بسیار ضروری در زندگی امروزی است. دانش آموزان دوره متوسطه [که تاریخ معاصر ایران نیز در این دوره تدریس می شود] مایل هستند از مسایل مختلف از جمله در مورد دروس گوناگون برنامه درسی خود انتقاد کنند و از کاربرد آنها در زندگی اطمینان به دست آورند. بر این اساس لازم است محتوای دروس کاربردی و قابل استفاده باشد به گونه ای که دانش آموز احساس کند با مطالعه محتوا برای انجام برخی از امور زندگی خود توانایی به دست می آورد. همچنین برای بررسی و نقد محتوا از جانب او امکان لازم فراهم شود. (ملکی، ۱۳۸۷ص ۸۹)

برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران هم به لحاظ تعلق داشتن به گروه سنی خاصی که از تفکر انتزاعی سطح بالایی برخوردارند و هم به لحاظ محتوای آن که بر نگرش و گرایش سیاسی دانش آموزان تاثیرگذار است اهمیت زیادی دارد. علاوه بر این، به دلیل حجم گسترده ی اطلاعات و تنوع و گوناگونی آن در عصر کنونی، تفکر انتقادی می تواند در غربال کردن اطلاعات، پردازش صحیح اطلاعات و در نهایت قضاوت صحیح یاریگر باشد و دانش آموزان را برای زندگی در شرایط واقعی آماده نماید.

برای انسان امروز ظاهراً مسأله این است که تاریخ را در چه مسیر باید انداخت. در صورتی که انسان دیروز غالباً مسأله را اینطور مطرح می کرد که تاریخ را چگونه باید تحمل کرد. (زرین کوب، ۱۳۸۱) و اگر قرار است انسان امروز مسیر تاریخ را تعیین کند، لازمه ی آن داشتن تفکر انتقادی است.

بر این اساس دانش آموزان در کنار مطالعه ی حوادث و رویدادهای تاریخی، بایستی از مهارت‌های تفکر انتقادی نیز برخوردار باشند تا از سر گذشت انسانهای پیشین عبرت گرفته و ضمن نقد و بررسی شرح حال گذشتگان از تکرار اشتباهات گذشته خودداری نموده و در ساختن تاریخ نقش سازنده ای داشته باشند.

۱-۲- بیان مسأله

عصر حاضر به تعبیری عصر «نوآوریهای سریع و مداوم» و «انفجار اطلاعات» نام گرفته است؛ انسان کنونی

به طور دایم در برابر حجم وسیعی از اطلاعات و اظهار نظرهای متنوع و بعضاً متضاد قرار دارد و در چنین شرایطی برای غریبال کردن این همه اطلاعات و انتخاب مسیر درست زندگی چاره ای نیست جز آنکه به تفکر و به ویژه نوع انتقادی آن توسل جست؛ بسیاری از مربیان تعلیم و تربیت بر این نکته تاکید دارند که دیگر نمی توان از آموزش و پرورش انتظار داشت که تنها به انتقال دانش و اطلاعات به دانش آموزان اکتفاء نماید و ذهن دانش آموزان را به محل ذخیره سازی اطلاعات صرف تبدیل نماید.

ماتیو لیپمن^۱ (۱۹۹۱) اشاره کرده است که عده ای از صاحب نظران تعلیم و تربیت معتقدند برای رهایی از مشکلات موجود می توان به تعلیم و تربیت مبتنی بر تفکر روی آورد و از مفروضات بنیادی آن یعنی پرورش قوه قضاوت صحیح در فراگیران و ایجاد مهارت‌های استدلالی در آنان استفاده کرد و افراد را برای برخورد با زندگی پر چالش آینده آماده کرد (به نقل جهانی، ۱۳۸۲) مایرز (۱۳۸۶) می نویسد: « البته نیاز به پرورش قدرت و استعداد‌های فکری شاگردان هم در ادبیات در حال رشد تفکر انتقادی و هم در نوآوری‌های اخیر در محتوای مواد آموزشی به چشم می خورد.» (ص ۸)

امروزه معلمان و اساتید در همه سطوح از ابتدایی تا دبیرستان و دانشگاه، به این نتیجه رسیده اند که بایستی دانش آموزان را وادار کنند تا تفکر کنند، نه اینکه آنها فقط آنچه را که دیگران فکر کرده اند یاد بگیرند؛ بنابراین هدف عمده آموزش باید وادار کردن آنها به تفکر باشد. آموزش تفکر مسأله بسیار مهمی است، زیرا دانش آموزانی که مهارت تفکر انتقادی را در خود رشد داده و آن را به کار می برند قادر هستند به صورت مستقل فکر کنند. آنها محدودیت های دانش خود را تشخیص می دهند و موضوعات مهم را قبل از عمل کردن بر روی آنها تحلیل می کنند. (سلطان القرایی، سلیمان نژاد، ۱۳۸۸ ص ۷)

در این پژوهش جایگاه تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در دوره ی متوسطه مورد بررسی قرار گرفته است، دوره ای که دانش آموزان از رشد جسمی و فکری قابل توجهی برخوردارند و آموزش تفکر انتقادی به آنها هم از بعد فردی و هم از بعد اجتماعی تاثیر گذار است.

1- Matthew Lipman

دوره متوسطه بیش از دوره های قبلی با جامعه ارتباط دارد. دانش آموز این دوره هم از نظر روانی و ذهنی خود را آماده ورود به جامعه و ایفای نقشهای مختلف می بیند و هم جامعه از او انتظار دارد که تواناییهای نسبی در انجام وظایف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را کسب نماید. چون لزوما همه عناصر فرهنگی مطلوب و عقلانی نیستند دانش آموزان باید با ابعاد منفی فرهنگ آشنا شوند و بتوانند به طور مدلل آنها را نقد نمایند. از آنجا که دانش آموزان این دوره از تفکر انتزاعی سطح بالا برخوردار هستند پیامهای یک طرفه و القایی را بسختی می پذیرند. (ملکی، ۱۳۸۷)

در ارتباط با موضوع تفکر انتقادی تحقیقات زیادی انجام شده است و به خصوص در چند سال اخیر این موضوع بخشی از پایان نامه های دوره های کارشناسی ارشد و رساله های دکتری را به خود اختصاص داده است. در عین حال در رابطه با جایگاه تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه، پژوهشی که مستقیماً به این موضوع پرداخته باشد یافت نشد؛ اما در در سایر دروس و پایه های مقاطع مختلف تحصیلی، تحقیقات متعددی انجام شده است.

با این اوصاف، هم تفکر انتقادی از اهمیت زیادی برخوردار است و هم برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران جایگاه ممتازی دارد؛ شناخت و آگاهی از تاریخ معاصر ایران به دلیل نزدیکی به زمان حال، تاثیر شگرفی بر بینش و نگرش دانش آموزان خواهد داشت و می تواند به آنها در درک واقعیات و اتخاذ موضع گیری های صحیح در زندگی کمک کند.

این پژوهش، جایگاه تفکر انتقادی در برنامه درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه را مورد بررسی داده تا «شاید» یافته های آن مورد استفاده ی مولفین کتاب درسی تاریخ معاصر ایران، پژوهشگران و سایر علاقه مندان به این موضوع قرار گیرد.

۱-۳- اهمیت و ضرورت

در دین مبین اسلام تفکر جایگاه ویژه ای دارد، به گونه ای که حتی پذیرفتن اصل دین باید از روی تفکر و

و تحقیق باشد؛ در قرآن کریم آیات متعددی در باره ی تفکر و تعقل وجود دارد که این خود نشان دهنده ی اهمیت موضوع از دیدگاه اسلام است؛ در حدیثی از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است که : هیچ عبادتی مانند فکر کردن نیست.

متخصصان بزرگ تعلیم و تربیت با تاکید بر اهمیت تفکر، پرورش آن را یکی از هدفهای اصلی تعلیم و تربیت می دانند. بر این اساس نظام آموزشی باید به جای انتقال صرف اطلاعات به دانش آموزان، موقعیتهای مناسب برای پرورش تفکر کودکان را فراهم آورد. تفکر، به ویژه تفکر انتقادی، خود به خود رشد نمی یابد بلکه ضروری است به صورت نظری و عملی تدریس شود. (ملکی، حبیبی پور، ۱۳۸۶ص ۹۳)

نقطه اوج تکامل تفکر انتقادی جایی است که روح انتقادی در انسان بوجود آید تا بر اساس آن، انسان بتواند عاداتهای فکری و عملی خود، تجارب و میراث پیشین و بطور کلی شیوه زندگی خود را مورد بررسی قرار دهد و سپس به تایید، اصلاح یا رد آنها بپردازد. (جهانی، ۱۳۸۲)

لیپمن (۱۹۹۷) معتقد است : «استفاده ماهرانه از تفکر انتقادی، دانش آموزان را قادر خواهد ساخت تا میزان پیشرفت خود را افزایش دهند و نتایج و نمره های بالاتری از آزمون ها را کسب کنند و موضوعات درسی را با عمق بیشتر، پایداری طولانی تر و حتی در سطح مفید تری بفهمند.» (به نقل سلطان القرائی، سلیمان نژاد، ۱۳۸۸ص ۷)

تاریخ معاصر ایران یکی از پر فراز و نشیب ترین و در عین حال متنوع ترین دوره های تاریخ ایران است؛ نهضت مشروطه، کودتای ۱۲۹۹، اشغال ایران توسط متفقین و آثار آن، نهضت ملی شدن صنعت نفت، کودتای ۲۸ مرداد، قیام ۱۵ خرداد و در نهایت پیروزی انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی از جمله فرازهای مهم تاریخ معاصر ایران است که مطالعه و فهم درست آن از جایگاه والایی برخوردار است.

اگر فایده هر چیز را از روی تاثیری که از زندگی دارد قیاس توان کرد، تاریخ چون نشان می دهد که مردم پیش از ما چگونه زندگی می کرده اند این فایده را دارد که ما را در زندگی کمک می کند و راهنمایی.

از جمله مخصوصا برای جوانان این فایده را دارد که آنها را زودتر از معمول به سطح عصر خویش می رساند. در واقع تاریخ به ما می آموزد که زندگی ما به زندگی تمام افراد جامعه و قوم ما ارتباط دارد، زندگی جامعه و قوم ما نیز با زندگی جوامع و اقوام دیگر پیوسته است. (زرین کوب، ۱۳۸۱)

روایت های مختلف و بعضا متضاد از یک رویداد تاریخی، نوع نگاه کسانی که تاریخ را به رشته ی تحریر در می آورند، ایدئولوژی، منافع و مصالح نظام حاکم، محدودیت های تاریخ نگاری، همه و همه بخشی از پیچیدگی برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران است و در این گیرودار جز با مجهز شدن به تفکر انتقادی چگونه می توان انتظار داشت که دانش آموز فهم عالمانه ای نسبت به تاریخ داشته باشد، به جستجوی حقیقت بپردازد، گذشته را چراغ راه آینده بداند و بدین وسیله سرنوشت خویش و هموعانش را در مسیر درست رقم بزند؟

۱-۴- اهداف پژوهش

هدف کلی :

بررسی میزان توجه به تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه.

اهداف جزئی :

۱- بررسی جایگاه تفکر انتقادی در اهداف مصوب برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه.

۲- بررسی جایگاه تفکر انتقادی در محتوای کتاب درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه.

۳- بررسی میزان توجه به بعد شناختی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه.

۴- بررسی میزان توجه به بعد عاطفی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در

مقطع متوسطه.

۵- بررسی میزان توجه به بعد عملکردی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران

در مقطع متوسطه.

۱-۵- سؤال های پژوهش

سؤال کلی :

میزان توجه به تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه به چه اندازه

است؟

سؤال های جزئی :

۱- میزان توجه به تفکر انتقادی در اهداف مصوب برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع

متوسطه به چه اندازه است؟

۲- میزان توجه به تفکر انتقادی در محتوای کتاب درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع متوسطه به

چه اندازه است؟

۳- به چه میزان به بعد شناختی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع

متوسطه توجه شده است؟

۴- به چه میزان به بعد عاطفی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در مقطع

متوسطه توجه شده است؟

۵- به چه میزان به بعد عملکردی آموزش تفکر انتقادی در برنامه ی درسی تاریخ معاصر ایران در

مقطع متوسطه توجه شده است؟